

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/94917,Tadeusz-Ignacy-Rylski-Fotograf-i-zolnierz-AK.html>
24.04.2024, 16:50

Tadeusz Ignacy Rylski. Fotograf i żołnierz AK

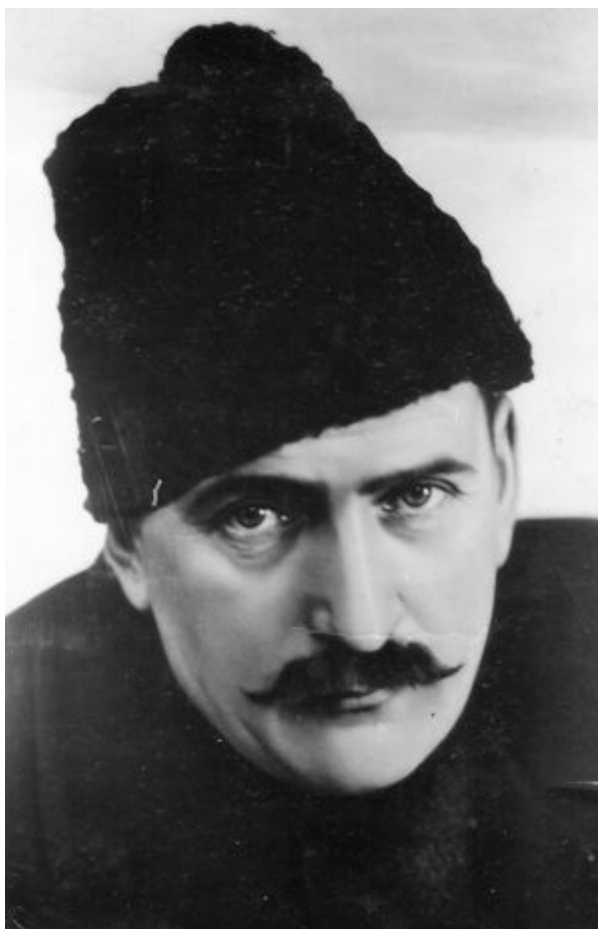
W sąsiedztwie Muzeum Narodowego w Kielcach przy pl. Najświętszej Marii Panny 2 mieszkał i pracował zasłużony dla miasta fotografik, współzałożyciel Automobilklubu Kieleckiego i żołnierz Armii Krajowej, Tadeusz Ignacy Rylski.

Urodził się 24 maja 1904 r. w Rzeszowie, w rodzinie Franciszka herbu Ostoja i Marii z domu Gniewek. Jego ojciec był właścicielem zakładu rymarskiego. Zajmował się wytwarzaniem uprzęży konnych, siodła i akcesoriów jeździeckich na potrzeby armii austro-węgierskiej.

W Rzeszowie Tadeusz ukończył zaledwie trzy klasy szkoły wydziałowej. W związku ze zmieniającą się sytuacją militarną, w 1914 r. rodzina Ryłskich została ewakuowana do Wiednia. Przechadzając się po ulicach stolicy, młody Tadeusz oglądał wystawy zakładów fotograficznych. Tam narodziła się jego pasja.

W latach 1912-1923 ukończył sześć klas szkoły powszechnej i trzy klasy w trybie wieczorowym Szkoły Przemysłowej Uzupełniającej im. Borelowskiego w Rzeszowie. Jednocześnie w latach 1920-1923 odbywał praktykę w zakładzie fotograficznym E. Janusz w Rzeszowie. Potem pracował we Lwowie, Krakowie, Przemyśle i Wieliczce.

W 1925 r. został powołany do służby w Wojsku Polskim w 6. pułku lotniczym we Lwowie. Po szkoleniu unitarnym przydzielony został do plutonu fotograficznego. Od 29 lipca do 14 sierpnia i od 18 sierpnia do 27 września 1926 r. przebywał w 6. Okręgowym



Tadeusz Ignacy Rylski

Szpitalu Wojskowym we Lwowie. Ze względu na zły stan zdrowia 9 października 1926 r., na podstawie decyzji lekarskiej, przeniesiony został do pospolitego ruszenia (rezerwy).

Powrócił do rodzinnego Rzeszowa, skąd w listopadzie 1927 r. przeprowadził się do Kielc. Znalazł zatrudnienie w Policji Państwowej. W stopniu starszego posterunkowego pracował jako fotograf śledczy - chemik w laboratorium fotograficznym Komendy Policji Państwowej Województwa Kieleckiego.

Po zdobyciu doświadczenia, odszedł ze służby. W 1934 r. założył własny zakład fotograficzny przy pl. Najświętszej Marii Panny 2, przeniesiony później na ul. Sienkiewicza 19. W 1939 r. złożył egzamin czeladniczy w „rzemiośle fotografowania”.

Fotografia nie była jedyną pasją Tadeusza Ryłskiego. Czas wolny dzielił również na działalność w Związku Strzeleckim i Automobilklubie Kieleckim, którego był jednym z założycieli. Umiał doskonale łączyć zainteresowania. W 1936 r. wygrał Motocyklowy Strzelecki Bieg Patrolowy Szlakiem Kadrówki z Krakowa do Kielc. Z „Kadrówki” pozostawił również cykl fotografii dokumentujących zmagania strzelców.

W konspiracji

Prawdopodobnie ze względu na stan zdrowia nie został zmobilizowany w 1939 r. Nie wziął udziału w wojnie obronnej. Pozostał w Kielcach, gdzie dalej legalnie prowadził zakład fotograficzny. Dla tworzącej się polskiej konspiracji niepodległościowej była to niepowtarzalna okazja. W szeregi Związku Walki Zbrojnej zwerbowany został już w styczniu 1940 r. Przysięgę od Tadeusza Ryłskiego odebrał Jan Bularski „Komar”, szef sanitarny Obwodu ZWZ-AK Kielce. Ryłski obrał dwa pseudonimy: „Ostoja” i „Tytus”.

Początkowo zaangażowany został do pracy w Referacie VI (Biurze Informacji i Propagandy) Komendy Obwodu ZWZ Kielce pod dowództwem por. Jana Kosińskiego „Inspektora Jacka”. Już w czerwcu 1940 r. przeszedł do służby w Referacie II (wywiadu) na miasto Kielce. 11



Tadeusz Ignacy Ryłski

listopada 1942 r., po aresztowaniu szefa wywiadu NN „Wacława” i innych żołnierzy, Ryłski tymczasowo objął funkcję szefa wywiadu i kontrwywiadu AK na Kielce. Zawieszony został w lutym 1943 r., gdyż nie zgadzał się z decyzjami przełożonych. Ponownie został powołany do służby w wywiadzie w czerwcu 1943 r. jako szef bezpieczeństwa sztabu Komendy Okręgu Radomsko-Kieleckiego AK. Został przy tym awansowany na stopień sierżanta.

Warto dokładniej opisać, na czym polegała praca Ryłskiego w konspiracji. Atelier fotograficzne udostępniał do prowadzenia nasłuchu radiowego. Był tam również punkt etapowy kolportażu prasy konspiracyjnej. Przede wszystkim jednak zakład fotograficzny dostarczał informacji o niemieckich żołnierzach i funkcjonariuszach okupacyjnych urzędów. Ze względu na lokalizację w centrum miasta, atelier było odwiedzane przez Niemców. Oryginały pamiątkowych fotografii trafiały do zamawiających, a kopie do struktur ZWZ-AK.

Poza działalnością wywiadowczą Ryłski dokumentował życie codzienne mieszkańców Kielc i Kielecczyny, w tym kieleckiego getta. Po wybuchu wypowiedzenia wojny między ZSRS a III Rzeszą, w 1942 r. uwiecznił na fotografiach pobyt jeńców sowieckich w więzieniu na Świętym Krzyżu. Poinformował o tym członka PPR J. Łukawskiego. Po wojnie fotografie Ryłskiego przejęła Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach. Z czasem zdjęcia trafiły do powszechnego obiegu, a informacja o ich autorze została zatarta.

„Ostoja” angażował się również w bezpośrednie działania wymierzone w niemieckiego okupanta. Razem z łączniczką NN „Jagą” 4 grudnia 1942 r. był przewodnikiem dla grupy zamachowców zasadzających się na Franza Wittka, agenta gestapo ps. „Kowalski”. Bezpośrednim wykonawcą wyroku miał być Henryk Pawelec „Andrzej”. Wyczekując dogodnej okazji pomiędzy 4 a 19 grudnia 1942 r. nie spotkał jednak Wittka i akcję odwołano.

Na Wykusie

Zintensyfikowane działania w konspiracji sprowadziły zagrożenie na Ryłskiego. W obawie przed aresztowaniem zmuszony był opuścić miasto. We wrześniu 1943 r. dotarł w lasy siekierzyńskie na Wykus, gdzie stacjonowały Zgrupowania Partyzanckie AK „Ponury” pod dowództwem cichociemnego por. Jana Piwnika. Z pobytu w lesie również pozostawił fotoreportaż. Do dzisiaj zachowały się zdjęcia z odbywającej się na Wykusie 12 września 1943 r. polowej mszy świętej z udziałem żołnierzy i zaproszonych gości z konspiracji.

„Ostoja” z lasu powrócił po 16 września 1943 r. Nie przebywał w Kielcach zbyt długo, bo 15 listopada ponownie musiał uciekać. Aresztowanych zostało wówczas około 60 osób.

Wyjechał do Lwowa, a następnie w rejon Rzeszowa, gdzie przebywał do lipca 1944 r. Zdołał ujść przed nadciągającym od wschodu frontem sowieckim i powrócił w rejon Kielc. Pełnił funkcję łącznika pomiędzy oddziałami partyzanckimi. W listopadzie 1944 r. znów pojawił się w Kielcach, gdzie doczekał końca działań wojennych.

Po wojnie

W 1945 r. znalazł zatrudnienie w czołówce filmowej, działającej przy pełnomocniku Rządu RP na Okręg Administracyjny Dolnego Śląska. Był jedną z pierwszych osób, które wkroczyły do wyzwolonego niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Gross-Rosen w Rogoźnicy. Z wizytacji obozu pozostawił cykl fotografii.

Po powrocie z Ziemi Zachodnich, zarejestrował ponownie działalność fotograficzną. W 1948 r. zdecydował również rozszerzyć ofertę, otwierając salon w Warszawie, a także filie w Łodzi i Poznaniu. Oddziały funkcjonowały co najmniej do 1952 r. Zmuszony był do zamknięcia placówek zamiejscowych w związku z nałożonymi przez państwo domiarami podatkowymi. Pozostał tylko przy kieleckim zakładzie, który mieścił się przy ul. Sienkiewicza 19, potem przy ul. Krakowskiej 15/40, a następnie przy al. Lenina 8/29.

Jako właściciel prywatnego zakładu, od 1946 r. brał czynny udział w życiu społecznym Izby Rzemieślniczej w Kielcach, a następnie Cechu Rzemiosł Różnych w Kielcach. Pełnił funkcje starszego Cechu Fotografów, prezesa Okręgowego Związku Cechów Rzemieślniczych w Kielcach, radnego Izby Rzemieślniczej w Kielcach, prezesa Zakładu Doskonalenia Rzemiosła w Kielcach, wiceprezesa Izby Rzemieślniczej w Kielcach, przewodniczącego Komisji Kulturalno-Oświatowej przy Izbie Rzemieślniczej w Kielcach.

Od grudnia 1947 r. należał do Stronnictwa Demokratycznego. Działalność zawodową, polityczną i społeczną godził z aktywnością kombatancką. W 1947 r. w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Kielcach ujawnił swoją przynależność do Armii Krajowej.

W 1951 r. na jego osobę uwagę zwróciły organy bezpieczeństwa państwa. Jako członek wywiadu AK był inwigilowany przez Wydział I WUBP w Kielcach. Funkcjonariusze UB podejrzewali, że Ryłski „może prowadzić szpiegowską działalność na korzyść wywiadu angielskiego lub może być wykorzystany do tychże celów z uwagi na jego wrogie ustosunkowanie się do obecnej rzeczywistości oraz powiązanie z ludźmi obcoklasowymi nam”.

W toku niejawnego śledztwa zweryfikowano nie tylko jego działalność, ale również „ochroną operacyjną” objęto najbliższych znajomych i sąsiadów. Głównym celem działań było ustalenie charakteru kontaktów Ryłskiego w kraju i za granicą. Sprawę z całą uaktywnioną siecią informatorów zamierzano przekazać Wydziałowi III WUBP w Kielcach, odpowiedzialnemu m.in. za inwigilację środowisk kombatanatów AK. Zakładano również możliwość zwerbowania Ryłskiego jako informatora. Po kilku latach inwigilacji, w 1955 r. zakończono śledztwo, które nie dało żadnych rezultatów. Odstąpiono także od próby werbunku.

Pozostając przez dłuższy czas w orbicie zainteresowania UB, Ryłski prowadził dalej działalność fotograficzną. Z okresu powojennego zachowały się w jego spuściźnie zdjęcia z Kielc, a także fotoreportaż z powtórnego ingressu bp. Czesława Kaczmarka do kieleckiej katedry w 1957 r. oraz cykl z poświęcenia kapliczki Matki Bożej Bolesnej na Wykusie w

1957 r. Ostatnim z materiałów jest dokumentacja uroczystości milenijnych na Świętym Krzyżu z udziałem prymasa Stefana Wyszyńskiego w 1966 r.

Ostatnie lata życia spędził w Kielcach u boku poślubionej w 1959 r. Krystyny Teresy Barczyńskiej. Zmarł 29 sierpnia 1983 r. w Kielcach. Pochowany został na cmentarzu Starym przy ul. ks. Ściegiennego w Kielcach (kwatery 14F, mogiła 82F).

Tekst Marek Jedynak